

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραιανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακιροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 1**
Η ελληνική γλώσσα ως μητρική (πρώτη)
 Θεματική: **Γλωσσολογικά/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
 Προεδρείο: **Α. Νάκας - Σ. Χατζησαββίδης**
- 9.00-9.30 *Δραστηριότητες «με νόημα» για τα παιδιά της Α΄ τάξης του δημοτικού σχολείου προσαρμοσμένες σε δεδομένη περίσταση επικοινωνίας κατά τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη σχολική τάξη*
Ε. Τοκμακίδου
- 9.30-9.50 *Η κατάκτηση των μορφοσυντακτικών δομών της ελληνικής από αλλόγλωσσους και φυσικούς ομιλητές της Β/Βάθμιας Εκπαίδευσης: μια συγκριτική ερευνητική μελέτη*
Κ. Ηλιοπούλου
- 9.50-10.10 *Στάσεις και απόψεις των δασκάλων για τα νέα σχολικά εγχειρίδια γλωσσικής διδασκαλίας των τάξεων Ε΄ & ΣΤ΄*
Κ. Αμραντίδου
- 10.10-10.30 *Επικοινωνώ στα ελληνικά με χειρονομίες και εκφράσεις: κριτήρια επιλογής και προτάσεις αξιοποίησης στην εκπαιδευτική διαδικασία*
Ι. Αντωνίου-Κρητικού
- 10.30-10.45 *Η διδασκαλία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως πρώτης/μητρικής μέσα από το γλωσσικό γραμματισμό από τους εκπαιδευτές ενηλίκων των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας*
Π. Βασιλειάδου
- 10.45-11.30 **Διάλειμμα - Καφές**
 Προεδρείο: **Μ. Σουηλιώτης, Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη**
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
 Επίδοση τιμητικής πλάκας στον Ομ. Καθηγητή κ. Δημήτριο Τομπαΐδη

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

1. Δημήτριος Τομπαΐδης, Ομότ. Καθηγητής Α.Π.Θ.
  2. Αθανάσιος Νάκας, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
  3. Ναπολέων Μήτρης, Καθηγητής Π.Σ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
  4. Σωφρόνης Χατζησαββίδης, Καθηγητής Π.Σ. Α.Π.Θ.
- 14.00-17.00 **Γεύμα**
- 15.00-17.00 **Εργαστήρια**
 Θεματική: **Κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες**
 Προεδρείο: **Γ. Τσιάκαλος - Ε. Θωμαδάκη**
- 17.00-17.20 *Παγκοσμιοποιημένη πληροφορία και διαμόρφωση μιας νέας γλωσσικής κουλτούρας*
Γ. Σταυριανός
- 17.20-17.40 *Η κουλτούρα στην αίθουσα διδασκαλίας της ξένης γλώσσας. Η περίπτωση της νέας ελληνικής*
Α. Χατζηπαναγιωτίδη
- 17.40-18.00 *Πολιτισμός και ιδεολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης: μια συγκριτική προσέγγιση με τη διδασκαλία της ρωσικής*
Τ. Τριανταφυλλίδου, Ε. Θωμαδάκη
- 18.00-18.20 *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης μέσα από εκπαιδευτικά εγχειρίδια για ενήλικες: γλωσσικές πραγματικότητες και κοινωνικές κατασκευές*
Μ. Μαργαρώνη
- 18.20-18.40 **Συζήτηση**
- 18.40-19.20 **Διάλειμμα**
 Προεδρείο: **Κ. Τσιούμης - Ι. Βαμβακίδου**
- 19.20-19.40 *Αφήγηση στις γλώσσες και τους πολιτισμούς: Εφαρμογές στην ελληνική σχολική τάξη*
Ρ. Καβούνη, Γ. Παπαδόπουλος, Π. Παπαναστασίου, Μ. Παρασκευά, Β. Πετράς, Θ. Πετρίδου, Β. Πηλιάτσικα κ.α.

- 19.40-20.00 *Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας: ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση*
A. Χασάπης, I. Βαμβακίδου
- 20.00-20.20 *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία της ελληνικής σε νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι*
K. Τσιούμης, E. Κοηκίδου
- 20.20-20.40 *Διαφυλικές διαφορές στις στάσεις και στρατηγικές ανάγνωσης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου*
E. Γρίβα, Γ. Μπουνόβας, K. Σέμογλου, X. Κοσσυβάκη
- 20.40-21.00 Συζήτηση
- Δείπνο

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ξένη)
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **A. Ιορδανίδου, Tz. Καλογήρου**
- 9.00-9.30 *Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: ο τονισμός των προπαροξύτων ουδετέρων*
Π. Σπανού, B. Γιαννάκη
- 9.30-9.50 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα επίθετα: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
B. Λάγιος, I. Γρηγορίου, A. Ιορδανίδου
- 9.50-10.10 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα ουσιαστικά: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
A. Κουτίβα, A. Νικοηοπούλου
- 10.10-10.30 *Η κλίση του παθητικού αορίστου στη νεοελληνική γλώσσα: διδακτικές προτάσεις*
A. Ντίλιου, M. Πίγκα, A. Ιορδανίδου
- 10.30-10.45 *Ο παθητικός παρατατικός στην κοινή νεοελληνική: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
X. Πίτσου, A. Ιορδανίδου
- 10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **H. Ματσαγγούρας - A. Νάκας**
- 17.00-17.20 *Η διδασκαλία των ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές*
S. Berikashvili, I. Lobzhanidze
- 17.20-17.40 *Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της διασποράς: από την επικοινωνιακή ικανότητα στις πρακτικές γραμματισμού*

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
**Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας:
ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση**

Αντώνης Χασάπης

Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακός στις Πολιτισμικές Σπουδές και Νέες Τεχνολογίες, ΠΔΜ

Ιφιγένεια Βαμβακίδου

Επίκουρη καθηγήτρια, ΠΤΝ, ΠΔΜ

Résumé

L'existence du théâtre dans le milieu scolaire marque la reconnaissance du rôle pédagogique du théâtre, l'enseignement du théâtre comme matière autonome et l'utilisation des techniques théâtrales pour l'enseignement des diverses matières. La polysémie du théâtre permet la réalisation des projets innovateurs dans la réalité éducative.

L'approche des techniques théâtrales dans le domaine de la didactique des langues est axée sur:

a) la performance des apprenants dans le milieu scolaire, b) l'interaction / le contact corporel des apprenants et c) la communication verbale / non-verbale interpersonnelle.

Durant les techniques théâtrales nous avons l'intention de révéler surtout les bénéfices psychologiques et socioculturels qui résultent de l'emploi des techniques théâtrales dans le cours de langues.

1. Εισαγωγή

Συζητάμε σοβαρά πλέον για «θέατρο στην εκπαίδευση», για «εκπαιδευτικό δράμα» ή «δράμα» στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Θέατρο στο σχολικό περιβάλλον σημαίνει αναγνώριση του παιδαγωγικού ρόλου του θεάτρου, διδασκαλία του θεάτρου ως γνωστικού αυτοδύναμου αντικειμένου και χρησιμοποίηση των τεχνικών του θεάτρου για τη διδασκαλία άλλων αντικειμένων. Η πολυσημία του θεατρικού υλικού ως εκπαιδευτικού υλικού λειτουργεί ως εφαλτήριο για καινοτόμες δράσεις στο σχολικό χώρο. Οι δραστηριότητες που ενσωματώνουν τις τεχνικές του δράματος ενδείκνυνται ως επικοινωνιακές δραστηριότητες για τη συστηματική διδασκαλία της μητρικής, αλλά και την εκμάθηση της δεύτερης ή ξένης γλώσσας.

Στην παρούσα μελέτη, η διερεύνηση των τεχνικών του δράματος στη γλωσσική διδασκαλία επιχειρείται με βάση τους παρακάτω άξονες: α) επιτέλεση (performance) των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον, β) αλληλεπίδραση / σωματική επαφή των μαθητών, γ) λεκτική / μη-λεκτική διαπροσωπική επικοινωνία.

Σκοπός της έρευνας είναι να αναδειχθούν, πέρα από τα προφανή γλωσσικά οφέλη (καλλιέργεια των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων, γλωσσική ποικιλία, ενεργοποίηση κινήτρων για τη χρήση της γλώσσας), κυρίως τα ψυχολογικά και κοινωνικοπολιτισμικά οφέλη για τους μαθητές, όπως αυτά απορρέουν από την εφαρμογή των τεχνικών του δράματος στο γλωσσικό μάθημα.

2. Θεωρητικό πλαίσιο-Σύγχρονη διδακτική της γλώσσας

Η σύγχρονη διδακτική των ζωντανών γλωσσών αποτελεί ένα κοινό πεδίο έρευνας και δράσης όπου η διδακτική της μητρικής και η διδακτική της ξένης ή της δεύτερης γλώσσας συναντώνται εποικοδομητικά. Στο παρελθόν, τέθηκε πολλές φορές το ερώτημα αν πρέπει να διδάσκεται συστηματικά η μητρική γλώσσα στο σχολείο. Οι αντιρρήσεις προέρχονταν βασικά από το γεγονός ότι η μητρική γλώσσα είναι ένας κώδικας γνωστός και οικείος στον μαθητή. Σήμερα, βάση των επιστημονικών εξελίξεων, δεν υπάρχει πλέον ούτε ίχνος αμφιβολίας για την αναγκαιότητα μιας συστηματικής διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και μάλιστα με μεθόδους δανεισμένες αρχικά από τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών (Τομπαΐδης, 1995: 347-349).

Το ενδιαφέρον της επιστημονικής έρευνας στρέφεται στον επαναπροσδιορισμό των στόχων της διδασκαλίας υπό το πρίσμα της σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας και των απαιτήσεών της. Η διδακτική των ζωντανών γλωσσών αντλεί υλικό από το θέατρο και από επιστήμες όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία και η ανθρωπολογία της γλώσσας, προσαρμόζοντας τις τεχνικές τους στο δικό της πεδίο. Η χρήση των δραστηριοτήτων που ενσωματώνουν τις τεχνικές του δράματος στη γλωσσική διδασκαλία στηρίζεται στις ίδιες παιδαγωγικές αρχές στις οποίες στηρίζεται γενικότερα η χρήση του δράματος ως μέσου μάθησης. Οι δραστηριότητες αυτές:

- Προωθούν το βιωματικό τρόπο μάθησης. Το δράμα είναι πράξη και βίωση.
- Αποσκοπούν στην ενεργητική μάθηση. Ο εκπαιδευτικός δεν διδάσκει καθέδρας, αλλά συντονίζει και εμπνέει τους μαθητές.

- Προωθούν το συλλογικό τρόπο μάθησης που βασίζεται στην αλληλόδραση. Η ομάδα δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να απαλλαγούν από τον ανταγωνισμό, να αισθανθούν ασφαλείς και τελικά να μάθουν μέσα από τη συμμετοχή στην κοινή δράση, στη συλλογική δημιουργία.

Η χρήση των εν λόγω δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στηρίζεται στην επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας. Η άσκηση των μαθητών στον επικοινωνιακό λόγο διευκολύνεται ιδιαίτερα, γιατί οι δραστηριότητες αυτές δίνουν στο μαθητή την ευκαιρία να υποδυθεί ένα συγκεκριμένο ρόλο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας και να παραχθεί προφορικός ή γραπτός λόγος, προσαρμοσμένος στην περίπτωση (Αυδή, 2006).

Δείγματα του δράματος στη γλωσσική διδασκαλία καταγράφονται από τις δεκαετίες του '70 και '80 σε Μεγάλη Βρετανία και Ηνωμένες Πολιτείες. Οι πρώτοι υποστηρικτές του δράματος για τη διδασκαλία της γλώσσας, οι Heathcote και Bolton, ενθάρρυναν τους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν το δράμα σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Ο Bolton, μάλιστα, το ανήγαγε σε «βασική συνιστώσα» του αναλυτικού προγράμματος. (Dodson, 2000: 129).

3. Θεματικοί άξονες-παράμετροι

Η ιδιαιτερότητα της χρήσης των τεχνικών του δράματος στη διδασκαλία της γλώσσας έγκειται στην πνευματική και ψυχοσωματική συμμετοχή του μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία ως μέλος μιας ομάδας, καθώς επίσης και στην παραγωγή «αυθεντικού» λόγου μέσα σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας. Λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστώσεις που προαναφέρθηκαν, μελετάμε τις τεχνικές του δράματος και διερευνούμε τα ψυχολογικά και κοινωνικοπολιτισμικά οφέλη που προκύπτουν για τους συμμετέχοντες, συνυπολογίζοντας τις ακόλουθες παραμέτρους:

3.1 Performance (επιτέλεση) του μαθητή

Η διδακτική πράξη έχει καθημερινά στοιχεία θεατρικότητας ακόμα και με την παραδοσιακή της μορφή (Γραμματάς, 1999: 33). Ως κοινωνική διαδικασία ενταγμένη σε καθορισμένο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο αποτελεί μια μορφή performance, μέσα από την οποία ο μαθητής διαμορφώνει την αντίληψη για την εικόνα του σώματός του

και της παρουσίας του στο χώρο, αντίληψη σημαντική για την ψυχοκοινωνική του ευεξία.

Σύμφωνα με τον Carlson, ως performance ορίζεται *όλη η ζωή, η οποία περιγράφεται ως μια κοινωνική performance ή μια σειρά από δραστηριότητες τις οποίες διεκπεραιώνουμε συνειδητά επιδεικνύοντας παράλληλα ορισμένες δεξιότητες ή ικανότητες* (Carlson, 1996: 3). Ο κοινός παρονομαστής όλων των δραστηριοτήτων όπου εμπλέκεται η performance είναι η φυσική παρουσία εκπαιδευμένων ή επιδέξιων ατόμων (Carlson, 1996: 3-6).

Αυτό που επιτρέπει την όσμωση μεταξύ του εαυτού και του «άλλου» είναι το κοινό στοιχείο, δηλαδή το σώμα. Το σώμα αποτελεί τη βάση της διυποκειμενικότητας και της επικοινωνίας. Η εικόνα του σώματος είναι προσωπική για τον καθένα, ασυνείδητη και αποτελεί τη ζωντανή σύνθεση όλων των συναισθηματικών εμπειριών του ατόμου. Ειδικότερα, η εικόνα του σώματος: α) επιτρέπει στο άτομο την επικοινωνία με τον «άλλο», β) συνδέει το άτομο, ως προσωπική ιστορία, με το παρόν και το μέλλον, γ) ως συμβολική και ασυνείδητη μνήμη όλων των βιωμένων σχέσεων του υποκειμένου, επικαιροποιείται στο παιδί μέσα από μια ποικιλία γλωσσικών εκφάνσεων ή μέσα από τη μουσική, τη σωματική κίνηση και τις εκφράσεις του προσώπου (Σταύρου, 2008: 381-382).

Η έννοια της εικόνας του σώματος είναι καθοριστική για την ψυχολογική συγκρότηση του ατόμου. Η εικόνα του σώματος αναφέρεται στην ψυχολογική αντίληψη, κατανόηση και αναπαράσταση που έχει το άτομο για το σωματικό εαυτό. Επιστημονικές μελέτες αποκαλύπτουν ότι τα άτομα που έχουν θετική εκτίμηση για την εικόνα του σώματός τους αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα ψυχοκοινωνικής ευεξίας, έναντι των ατόμων με αρνητική εκτίμηση (Ζγαντζούρη, 2008: 606-608).

3.2 Αλληλεπίδραση και σωματική επαφή

Οι δραστηριότητες που ενσωματώνουν τις τεχνικές του δράματος προϋποθέτουν την αλληλόδραση, την αλληλεπίδραση και την απτική/σωματική επαφή μεταξύ των μαθητών ενδεχομένως διαφορετικής προέλευσης και κουλτούρας. Η συμπεριφορά ή η σωματική παρουσία ενός ανθρώπου επηρεάζει τον άλλο, αλλά αντίστοιχα επηρεάζεται και αυτός. Η εξέλιξη του εαυτού περιγράφεται ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης με

το περιβάλλον και ιδιαίτερα της αξιολογικής αλληλεπίδρασης με τους άλλους (Μαλικιώση-Λοΐζου, 1999: 283-288).

Κατά τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων του δράματος η απτική επαφή είναι καθοριστική. Σχετικές έρευνες αποκαλύπτουν τη σημασία όχι μόνο της σωματικής παρουσίας, αλλά και της σωματικής επαφής των μελών μιας ομάδας για την υγιή ανάπτυξή τους καθώς και τη σπουδαιότητα της απτικής επαφής και της μη-λεκτικής επικοινωνίας στη σχολική αίθουσα (Μαλικιώση-Λοΐζου & Σπόντα, 2008: 441). Η μειωμένη σωματική επαφή μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στη νοητική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου (Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, 1998: 130) καθώς και στη σχολική του ζωή.

3.3 Λεκτική και μη-λεκτική επικοινωνία

Μια αποτελεσματική διαπροσωπική επικοινωνία ολοκληρώνεται με λεκτικά και με μη-λεκτικά σήματα.

Ως «λεκτική επικοινωνία» ορίζεται η επικοινωνία η οποία χρησιμοποιεί τον λόγο για να μεταφέρει το μήνυμα στον αποδέκτη (Μαλικιώση-Λοΐζου & Σπόντα, 2008: 440).

Ως «μη-λεκτική επικοινωνία» ορίζεται ο τρόπος αλληλεπίδρασης με μη-λεκτικά σήματα, όπως είναι η έκφραση του προσώπου, το βλέμμα, η στάση του κεφαλιού και του σώματος, οι κινήσεις των χεριών, η διαπροσωπική απόσταση, ο τόνος της φωνής και ο ρυθμός του λόγου. Μέσα από τη μη-λεκτική συμπεριφορά μεταβιβάζεται στο συνομιλητή ό,τι ο ομιλητής επιθυμεί και ό,τι δεν επιθυμεί να εκφράσει. Η μη-λεκτική επικοινωνία είναι σημαντική για τις ανθρώπινες σχέσεις επειδή μεταβιβάζει τα κρυμμένα συναισθήματα και κίνητρα του ανθρώπου (Μαλικιώση-Λοΐζου & Σπόντα, 2008: 440-441).

Τόσο η λεκτική όσο και η μη-λεκτική επικοινωνία επηρεάζονται και είναι παράγωγα της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει ο άνθρωπος, γι' αυτό και το νόημα ή η σημασία τους μπορεί να μη συμπίπτουν από τη μια κοινωνία στην άλλη (Μαλικιώση-Λοΐζου, 1999: 285).

4. Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία των ζωντανών γλωσσών

Στο σημείο αυτό της μελέτης θεωρούμε χρήσιμο να παρουσιάσουμε τις δραστηριότητες που οι εκπαιδευτικοί δοκίμασαν στην αίθουσά τους (Dodson, 2000: 133) και προτείνουμε τρεις: α) τις ασκήσεις αγωγής λόγου, β) τις δραστηριότητες με ήχους ή κίνηση και γ) το τυχαίο γεγονός, με καταβολές από το χώρο της θεατρικής εκπαίδευσης για ηθοποιούς, τις οποίες θεωρούμε ότι μπορούμε να εντάξουμε με επιτυχία στο γλωσσικό μάθημα:

4.1 Οι ασκήσεις αγωγής λόγου

Οι ασκήσεις αγωγής λόγου θεωρούνται σημαντικές ασκήσεις για οποιονδήποτε εμπλέκεται άμεσα με την εκφορά του λόγου (ηθοποιοί, πολιτικοί, δημοσιογράφοι, καθηγητές, μαθητές κ.α.). Με τις παραπάνω ασκήσεις (διαφραγματικής αναπνοής, τοποθέτησης φωνής, προφοράς και επιτονισμού, φωνητικής και ορθοφωνίας) επιτυγχάνεται η απαραίτητη αντοχή του ομιλητή και ο αποτελεσματικός έλεγχος της φωνής χωρίς καταπόνηση του σώματος, ο καθαρός και ευάκουστος λόγος, η σωστή προφορά και ο επιτονισμός της γλώσσας-στόχου (Γεροντάκης, 2004: 7-9). Ειδικά, μέσα από την εκμάθηση του επιτονισμού, ο μαθητής εκπαιδεύεται να ξεχωρίζει πότε ο συνομιλητής του εννοεί κάτι διαφορετικό από αυτό που λέει, με αποτέλεσμα την αποφυγή παρανοήσεων και παρεξηγήσεων σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας.

4.2 Οι δραστηριότητες με ήχους ή κίνηση

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε ομάδες, με τη συμμετοχή του εκπαιδευτικού ως ισότιμου μέλους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Κάθε μέλος της ομάδας παράγει έναν ήχο στο διπλανό του με τον προσωπικό του τρόπο κ.ο.κ.. Ο ήχος μπορεί να είναι ένα βήξιμο, ένα χασμουρητό, ένα σφύριγμα, ένα μουγκρητό κλπ.

Κατά τον ίδιο τρόπο παράγεται και μεταφέρεται μια κίνηση χωρίς λόγο. Η κίνηση αυτή στη διάρκεια αλλάζει, συμπληρώνεται και έτσι δημιουργείται μια ιστορία / σενάριο (Τσουκαρέλα, 2003: 9). Οι παραπάνω δραστηριότητες στοχεύουν στην εξάσκηση του προφορικού και του γραπτού λόγου των μαθητών, ενθαρρύνοντάς τους να αφηγηθούν προφορικά ή γραπτά την ιστορία που προέκυψε από τους ήχους ή τις κινήσεις, η οποία προφανώς θα είναι διαφορετική για κάθε μαθητή.

4.3 Το τυχαίο γεγονός

Το «τυχαίο γεγονός» ορίζεται ως ένα τυχαίο ερέθισμα, πάντοτε καλοδεχούμενο, το οποίο ο εκπαιδευτικός ενσωματώνει στην διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, δίνοντας μια άλλη διάσταση στην πλοκή και την εξέλιξή του. Το τυχαίο γεγονός μπορεί να είναι ένα απρόοπτο, απλό περιστατικό (η απώλεια ενός προσωπικού αντικειμένου κάποιου μαθητή) και αποτελεί ένα δημιουργικό ερέθισμα για δράση. Μέσα από σενάρια για την ανεύρεση του αντικειμένου (ανακοίνωση στην εφημερίδα του σχολείου, ενημέρωση του διευθυντή και των καθηγητών, αγγελία στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου) (Τσουκαρέλα, 2003: 11) καλλιεργείται ο γραπτός και ο προφορικός λόγος σε διαφορετικά επίπεδα λόγου και εξασκούνται οι μαθητές στην επίλυση προβλημάτων και την αποφυγή αδιέξοδων καταστάσεων.

4.4 Η παντομίμα

Η παντομίμα είναι μια θεατρική πράξη που βασίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στις εκφραστικές δυνατότητες του σώματος και στην έκφραση του προσώπου (Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, 1998: 101). Είναι μια δραστηριότητα διασκεδαστική, όχι ιδιαίτερα απαιτητική για τον μαθητή και συνιστάται για τα πρώτα επίπεδα της γλώσσας.

Η παντομίμα ως τύπος μη λεκτικής δραστηριότητας μπορεί να έχει πολύ καλά αποτελέσματα στην παρουσίαση, εμπέδωση και επανάληψη του λεξιλογίου το οποίο κατηγοριοποιείται και ανακαλείται ευκολότερα από τη μνήμη λόγω της οπτικοποίησής του (Dodson, 2000: 134). Η παντομίμα προτείνεται ως δραστηριότητα παραγωγής προφορικού λόγου.

4.5 Η δραματοποίηση (μύθων, παραμυθιών, τραγουδιών)

Ο όρος «δραματοποίηση» σημαίνει τη μεταφορά ενός οποιουδήποτε λογοτεχνικού είδους στη σκηνή, χωρίς τη λογοτεχνική του μετάπλαση από κάποιον συγγραφέα σε δραματικό κείμενο. Η δραματοποίηση χρησιμοποιεί το πρωτότυπο κείμενο αυτούσιο, χρωματίζοντάς το με εκφραστικές κινήσεις και ανάλογες φωνές, ώστε να προσλάβει μια θεατρικότητα (Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, 2002: 20). Η δραματοποίηση αντιμετωπίζεται ως μια παιδαγωγική μέθοδος που οδηγεί το παιδί να βιώσει και να μεταλλάξει σε εμπειρίες τις πληροφορίες-γνώσεις και τις συνειδητές και ασυνειδητές

ποιότητες του εσωτερικού του κόσμου, εκφράζοντάς τες δυναμικά με το σώμα και τον λόγο του στον εξωτερικό κόσμο.

Συχνά, οι καταστάσεις, τα πρόσωπα και οι χαρακτήρες των ηρώων, που περιγράφονται στους μύθους και τα παραμύθια, επαναλαμβάνονται κατά τρόπο κοινό ή παρόμοιο σε παραμύθια διαφορετικών λαών με διαφορετική φυλετική ή ιστορική προέλευση και έχουν τη δική τους συμβολική σημασία στην πολιτισμική παράδοση κάθε κοινωνίας (Lévi-Strauss, 1977: 97-131). Η δραματοποίηση κειμένων του λαϊκού πολιτισμού συμβάλλει στη σύγκλιση διαφορετικών πολιτισμών και παραδόσεων και τελικά στην επικοινωνία και στον αλληλοσεβασμό των λαών.

Η δραματοποίηση τραγουδιών, ακόμα και των δημοτικών τραγουδιών (Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, 2002: 21), προτείνεται για τραγούδια με έντονα δραματικά στοιχεία (δυνατή αφήγηση ή / και έντονα διαλογικά μέρη). Τα τραγούδια αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν ως μονόλογοι ή ως παιχνίδια ρόλων αντίστοιχα (Dodson, 2000: 134).

4.6 Ο αυτοσχεδιασμός

Με τον αυτοσχεδιασμό ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να καταθέσει την άποψή του και παίζοντας να δράσει, να αντιδράσει και να επιδράσει σε μια πραγματική ή φανταστική κατάσταση. Στη διάρκεια ενός αυτοσχεδιασμού ο μαθητής αισθάνεται την ανάγκη να γνωρίσει καλύτερα τον χαρακτήρα που υποδύεται, να εμβαθύνει στα ψυχολογικά στοιχεία του ήρωα και να τα αναπαραστήσει. Με τον τρόπο αυτό, ο αυτοσχεδιασμός ενσωματώνεται στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος και η θεατρική πράξη αποκτάει παιδευτική διάσταση.

Στη βιβλιογραφία καταγράφονται τέσσερα είδη αυτοσχεδιασμών (Τσουκαρέλα, 2003: 7-9): α) οι κατευθυνόμενοι, β) οι ελεύθεροι, γ) οι αυθόρμητοι και δ) οι σκηνικοί αυτοσχεδιασμοί. Πολλές φορές, τα παραπάνω είδη αυτοσχεδιασμών αλληλοσυμπληρώνονται, ανάλογα με τον τρόπο που χρησιμοποιούνται στην πράξη. Με τον αυτοσχεδιασμό δίνεται έμφαση στην εκφορά του λόγου και στη δημιουργικότητα των μαθητών. (Dodson, 2000: 135).

4.7 Η ανάγνωση θεατρικών έργων ή σκηνών

Είναι μια δραστηριότητα χαλαρή, χωρίς να απαιτεί απομνημόνευση, η οποία εφαρμόζεται συχνά στη διδασκαλία της γλώσσας, αποτελεσματική για την καλλιέργεια της προφοράς και του επιτονισμού. Με την ανάγνωση των θεατρικών έργων ή σύντομων σκηνών από θεατρικά έργα, καθώς και με την επεξεργασία και τη συζήτηση που προκύπτουν, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με λογοτεχνικά-θεατρικά κείμενα, με τον πολιτισμό της χώρας, του οποίου φορέας είναι η γλώσσα στόχος, και διαμορφώνουν πολιτισμική αντίληψη (Dodson, 2000: 135-136).

4.8 Η προετοιμασία θεατρικής παράστασης

Ο εκπαιδευτικός-παιδαγωγικός ρόλος του «θεάτρου από παιδιά» προσδίδει μεγαλύτερη σημασία στη δραματο-εκπαιδευτική διαδικασία απ' ό,τι στο αποτέλεσμα αυτής που είναι η παράσταση. Ο εκπαιδευτικός, ο οποίος αναλαμβάνει την προετοιμασία μιας παράστασης, αναλαμβάνει συγχρόνως μεγάλη ευθύνη. Το θεατρικό κείμενο που προτείνει για παράσταση με τους μαθητές θα πρέπει να είναι κατάλληλο για την ηλικία, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους (δημιουργική φαντασία, χαλάρωση, συγκέντρωση, λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, σωστή χρήση αναπνοής, φωνής, άρθρωσης κ.α.). Για να αποκτήσουν οι μαθητές αυτές τις ικανότητες ο εκπαιδευτικός πρέπει να τις εξασκεί μαζί τους κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της παράστασης (Πουταχίδης, 2002).

Στην περίπτωση της ξένης ή δεύτερης γλώσσας μπορούν οι συζητήσεις για την προετοιμασία της παράστασης να γίνονται στην ξένη/δεύτερη γλώσσα με πολλαπλά οφέλη (κίνητρο για επικοινωνία για έναν συγκεκριμένο σκοπό, εμπλουτισμός γενικού και ειδικού λεξιλογίου κλπ.). Επιπλέον, κατά την παρουσίαση της παράστασης προτείνεται η χρήση γιγαντοοθόνης με υπέρτιτλους για τους θεατές που δεν κατέχουν τη γλώσσα-στόχο στην οποία «ανεβαίνει» η παράσταση (Dodson, 2000: 137).

4.9 Η συγγραφή θεατρικού έργου ή σκετς και η παρουσίασή τους σε παράσταση

Η συγγραφή ενός θεατρικού έργου από τους μαθητές αποτελεί μια ιδιαίτερα παραγωγική διαδικασία και θεωρείται ένας αποτελεσματικός τρόπος κατάκτησης της γλώσσας. Επειδή είναι δύσκολο να διδάξουμε στους μαθητές τις τεχνικές συγγραφής ενός θεατρικού έργου, οι μαθητές μπορούν να διασκευάσουν αφηγήματα ή κόμικς σε

θεατρικά έργα ή σκετς. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές ενεργοποιούν τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους και εξασκούνται στη συγγραφή διαλόγων και στην εξέλιξη των χαρακτήρων. Χωρίς να υπάρχει κάτι το δεσμευτικό, οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν καινούργιους χαρακτήρες, να τροποποιήσουν την υπόθεση και να προχωρήσουν στο «ανέβασμα» μιας παράστασης (Dodson, 2000: 137-138).

4.10 Τα παιχνίδια ρόλων

Τα παιχνίδια ρόλων χρησιμοποιήθηκαν αρχικά ως τεχνικές στον τομέα της ψυχοθεραπείας και αργότερα υιοθετήθηκαν ως τεχνικές μάθησης από τις επιστήμες της αγωγής. Εμφανίζονται κατά τη δεκαετία του '80 με στόχο την επικοινωνία μεταξύ των μαθητών μέσα από την παραγωγή λόγου, εκδηλώνοντας συμπεριφορές υπό συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας. Κατά βάση χρησιμοποιούνται για την καλλιέργεια της κατανόησης και παραγωγής του προφορικού λόγου. Τα παιχνίδια ρόλων οδηγούν τους μαθητές σε μια ολοκληρωμένη επικοινωνιακή συμπεριφορά (λεκτική και μη-λεκτική) με λόγο, εκφράσεις του προσώπου, χειρονομίες, μιμική και κίνηση. Παρέχουν τη δυνατότητα στους μαθητές να βιώσουν τη γλώσσα μέσα από ποικίλες περιστάσεις επικοινωνίας, κατασκευασμένες μεν, αλλά πολύ κοντά στις αληθινές, που συναντούν στη ζωή τους έξω από τη σχολική αίθουσα.

Από τη βιβλιογραφία προκύπτει η παρακάτω κατηγοριοποίηση: α) τα μη-λεκτικά και β) τα λεκτικά παιχνίδια ρόλων (Haidara, 2004: 446), γ) τα κλειστά και δ) τα ανοιχτά παιχνίδια ρόλων (Pacthod & Roux, 1998: 1-4).

Για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, τα κλειστά παιχνίδια ρόλων ενδείκνυνται για μαθητές νεαρής ηλικίας και στην περίπτωση της δεύτερης ή ξένης γλώσσας για αρχάρια επίπεδα. Τα ανοιχτά παιχνίδια ρόλων ενδείκνυνται αντίστοιχα για μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας και για προχωρημένα επίπεδα ξένης γλώσσας (Sifakis & Georgountzou & Hill, 2004: 358-369).

4.11 Η προσομοίωση

Στη διδακτική των ζωντανών γλωσσών, η τεχνική της προσομοίωσης μεταφέρεται από την ψυχολογία ως δραστηριότητα προσομοίωσης καταστάσεων της πραγματικότητας, όπου οι πρωταγωνιστές είτε υποδύονται ένα ρόλο είτε εκφράζουν την ίδια την προσωπικότητά τους σε μια οργανωμένη συζήτηση με προκαθορισμένο θέμα. Μέσα

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

από την τεχνική της προσομοίωσης ο συμμετέχων προβάλλει τον εαυτό του σε διάφορες καταστάσεις έτσι ώστε να μπορέσει να αξιολογήσει τις πιθανότητες επιτυχίας του σε αυτές (Μαλικιώση-Λοΐζου, 1999: 374).

Κατά τις δραστηριότητες προσομοίωσης οι συμμετέχοντες αξιοποιούν τις εμπειρίες και την προηγούμενη γνώση τους και συμβάλλουν στην έκβαση του αποτελέσματος. Η προσομοίωση είναι μια τεχνική, η οποία, πέρα από τα γλωσσικά οφέλη, καλλιεργεί την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και ενδείκνυται για μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (κυρίως λυκείου ή ενήλικες). Κατά την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, η προσομοίωση ενδείκνυται για μαθητές με υψηλό επίπεδο γλώσσας (Sifakis & Georgountzou & Hill, 2004: 360).

5. Ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση των τεχνικών του δράματος

Οι τεχνικές του δράματος στη γλωσσική διδασκαλία συντελούν στην καλλιέργεια και διαμόρφωση των παρακάτω τομέων:

5.1 Καλλιέργεια της ικανότητας των μαθητών για την επίλυση προβλημάτων και την αποφυγή αδιέξοδων καταστάσεων

Προς την κατεύθυνση αυτή συμβάλλουν ιδιαίτερα τα παιχνίδια ρόλων και οι δραστηριότητες προσομοίωσης. Η εξάσκηση των μαθητών στην επίλυση προβλημάτων είναι σημαντική γιατί, στην ψυχολογία, η επίλυση προβλημάτων ορίζεται ως το κύριο χαρακτηριστικό της ανθρώπινης σκέψης. Σύμφωνα με την ψυχολογία της σκέψης, «πρόβλημα» ανακύπτει οποτεδήποτε η τρέχουσα κατάσταση πραγμάτων είναι διαφορετική από την επιθυμητή κατάσταση ή τον επιζητούμενο στόχο. Όταν συναντούμε μια νέα κατάσταση και δεν διαθέτουμε έτοιμες αντιδράσεις για την αντιμετώπισή της, δημιουργείται ένα αίσθημα δυσκολίας και μέσα από βήματα και διαδικασίες διερευνείται η λύση του προβλήματος (Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 1997: 47, Sifakis & Georgountzou & Hill, 2004: 360).

5.2 Ενδυνάμωση της αυτο-εκτίμησης των μαθητών μέσα από τη χρήση της γλώσσας

Οι τεχνικές του δράματος παρακινούν τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα και να επικοινωνήσουν με όλα τα εκφραστικά μέσα (πολυτροπικά), ενδυναμώνοντας την αυτο-εκτίμησή τους.

Σύμφωνα με τη συμβουλευτική ψυχολογία, η αντίληψη που έχει ο άνθρωπος για τον εαυτό του αντανακλά και το ποιος πραγματικά είναι. Η «αυτο-αντίληψη» απορρέει εν μέρει από το πώς βλέπει ο άνθρωπος τον εαυτό του, εν μέρει από το πώς τον βλέπουν οι άλλοι και πώς αντιδρούν απέναντί του και εν μέρει από το πώς θα επιθυμούσε να είναι ο εαυτός του. Αυτή η τρίτη διάσταση, ο *ιδανικός εαυτός*, αποτελεί την κινητήρια δύναμη που ωθεί τον άνθρωπο στη βελτίωση. Όσο πλησιάζει ο άνθρωπος σ' αυτό που θα ήθελε να είναι, τόσο περισσότερο οδηγείται στην «αυτο-εκτίμηση» (Μαλικιώση-Λοΐζου, 1999: 375).

5.3 Αποτελεσματική διαπροσωπική επικοινωνία και ενδυνάμωση των διαπροσωπικών σχέσεων

Θεωρείται επίτευγμα για το δάσκαλο της γλώσσας να καταφέρει να μετατοπίσει το ενδιαφέρον των μαθητών από το βιβλίο και την ύλη του μαθήματος στο επικοινωνιακό γεγονός, δηλαδή στη χρήση της γλώσσας σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας.

Η αποτελεσματική επικοινωνία επιτελείται με την ομιλία, την αλληλεπίδραση, τις αισθήσεις και συμβάλλει στη δημιουργία και τη διατήρηση των διαπροσωπικών σχέσεων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού σημαντική προϋπόθεση είναι ο συντονισμός της συμπεριφοράς των αλληλεπιδρώντων, η ικανότητα προσαρμογής του συναισθηματικού τόνου των ατόμων με αυτόν των συντρόφων τους, ο ακριβής καθορισμός και η αμοιβαία αποδοχή των ρόλων σε μια ομάδα (Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, 1998: 172-174), στοιχεία που εμφανίζονται και καλλιεργούνται κατά τις δραστηριότητες του δράματος.

5.4 Διαμόρφωση (δια)πολιτισμικής συνείδησης και ανάπτυξη πολιτισμικής αντίληψης

Στο γλωσσικό μάθημα ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να παρουσιάσει στην τάξη έναν ολόκληρο κόσμο, διαφορετικές κουλτούρες και γλώσσες. Μαθαίνω μια γλώσσα

σημαίνει αυτόματα μαθαίνω και τα σημαίνοντα / σημαινόμενα μιας κουλτούρας (Heldenbrand, 2003: 31).

Μέσα από τη σκηνική αναπαράσταση των διάφορων περιστάσεων επικοινωνίας, με ποικίλες και διαφορετικές πολιτισμικές αξίες και παραδόσεις λαών και εποχών, ο μαθητής αποκτάει βιωματική γνώση για αυτές και διαμορφώνει τη δική του άποψη, η οποία συνεισφέρει αποφασιστικά στη μελλοντική ανάπτυξη μιας ευρείας διαπολιτισμικής συνείδησης και πολιτισμικής αντίληψης.

Το θέατρο αποτελεί σύνθετο διαπολιτισμικό φαινόμενο, πολύ πριν η συγκεκριμένη έννοια καθιερωθεί και αποτελέσει σύστημα αναφοράς και μεθοδολογία προσέγγισης και ερμηνείας στα σύγχρονα κοινωνικά, καλλιτεχνικά και παιδαγωγικά δεδομένα. Πολύ περισσότερο από το κείμενο, η θεατρική πρακτική είναι αυτή που κωδικοποιεί τις πολιτισμικές ανταλλαγές και αλληλεπιδράσεις. Η εικονοποιημένη παρουσία του κειμενικού λόγου του συγγραφέα για να πραγματοποιηθεί, απαιτεί τη διαδικασία της μεσολάβησης, που με τη σειρά της περνά διαδοχικά μέσα από διαφορετικά φίλτρα δημιουργίας όλων των συντελεστών του σκηνικού θεάματος. Ο καθένας από αυτούς τους συντελεστές (μαθητές, στη δική μας περίπτωση) έχει ενδογενώς τις προσωπικές του καταβολές, εμπειρίες και δεξιότητες, ενώ φέρει τις πολλαπλές επιδράσεις και επιρροές που συνειδητά ή μη δέχεται από εξωγενείς παράγοντες (Γραμματάς, 2006: 7-15).

Οι τεχνικές του δράματος συνεισφέρουν βαθμιαία στην καλλιέργεια της πολιτισμικής ταυτότητας χωρίς να παραγκωνίζονται οι πολιτιστικές σταθερές καμίας κοινωνίας. Παράλληλα με την ανάπτυξη θεατρικής δράσης μέσα στην τάξη, οι μαθητές βιώνουν άμεσα τα γεγονότα, μετατρέπονται σε ιστορικά, λογοτεχνικά, θεατρικά πρόσωπα και συμμετέχουν στις καταστάσεις εκείνων. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές οδηγούνται στην υπέρβαση του συγκεκριμένου χώρου και χρόνου της δικής τους παρουσίας και καλλιεργείται μια σφαιρική, διαχρονική και διαπολιτισμική αντιμετώπιση της γλώσσας και του πολιτισμού.

6. Παρατηρήσεις

Η γλώσσα σήμερα θεωρείται αξία καθ' εαυτή. Αποτελεί τον πιο αποφασιστικό παράγοντα για τον καθορισμό της ταυτότητας του ατόμου (κοινωνικής, επαγγελματικής, μορφωτικής, πολιτιστικής και φυσικά εθνικής). Κοινό τόπο κατέχει η

αντίληψη ότι υπάρχει αδιάρρηκτη σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και στον κοινωνικό περίγυρο, όπου μεγαλώνει το άτομο (Τοκατλίδου, 1986: 15). Παλαιότερα θεωρήθηκε η γλώσσα ως ένα απλό εργαλείο επικοινωνίας. Σήμερα, δεν αμφισβητούνται πλέον οι άλλες διαστάσεις της γλώσσας: η στενή σχέση της με τη σκέψη, με μορφές πολιτισμού, με την παιδεία και την εκπαίδευση, με την ταυτότητα, την ιστορία και τη νοοτροπία ενός λαού (Μπαμπινιώτης, 2006).

Η περίπτωση της διδασκαλίας της ελληνικής σε ξένους που θέλουν να γνωρίσουν τον πολιτισμό μας με όχημα τη γνώση της ελληνικής γλώσσας ή ως μητρικής σε αυτόχθονες ομιλητές δεν είναι χωρίς σημασία. Για να επιτύχει μια τέτοια προσπάθεια που θα αξιοποιεί την ελληνική γλώσσα ως μέσο προσέλκυσης του ενδιαφέροντος των ξένων για τον ελληνικό πολιτισμό, αλλά και ως μέσο τόνωσης του ενδιαφέροντος των αυτόχθονων ομιλητών για τον σύγχρονο πολιτισμό προτείνεται η εφαρμογή μιας μορφής διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας α) με γλωσσολογικό τρόπο, που θα οδηγεί σε γρήγορα μαθησιακά αποτελέσματα και β) με πολιτισμικές αναφορές σε στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού (ποίηση, πεζογραφία, τραγούδι, εικαστικά, θέατρο, κινηματογράφο, φωτογραφία, αρχιτεκτονική κλπ.) εστιάζοντας κυρίως στον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό και στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα. Για μια τέτοια πολυεπίπεδη-πολυτροπική διδασκαλία της γλώσσας θεωρείται απαραίτητη η σύμπραξη των κατάλληλων διδακτικών εγχειριδίων με τις νέες τεχνολογίες και την τέχνη.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η μετατόπιση του ενδιαφέροντος της επιστημονικής κοινότητας από τη χρήση έτοιμων λογισμικών, τα οποία διατίθενται στην αγορά με αμφίβολη, συχνά, επιστημονική-εκπαιδευτική αξία (Ραβάνης, 1999: 97-103), προς την κατάρτιση των εκπαιδευτικών με γνώμονα την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών στο πεδίο εφαρμογών e-learning. Οι εν λόγω εφαρμογές προσπαθούν να υιοθετήσουν μια νέα οπτική και να γίνουν πιο ουσιαστικές και αποτελεσματικές στον τελικό χρήστη (εκπαιδευτικό, μαθητή). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι νέες γενιάς εφαρμογές γλωσσικής εκπαίδευσης, οι οποίες εκμεταλλεύονται τα «κοινωνικά εργαλεία» του web 2.0 και δίνουν στον τελικό χρήστη την εμπειρία της επαφής με τη γλώσσα-στόχο σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας, κάτι που έως σήμερα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο εφικτό. Στις εφαρμογές αυτές, ειδικότερα στους «εικονικούς κόσμους» του web 2.0, οι μαθητές μπορούν να

κινηθούν, να επικοινωνήσουν και να αλληλεπιδράσουν σε πραγματικό χρόνο με φυσικούς ομιλητές της γλώσσας.

Πρόταση-πρόκληση αποτελεί η ενσωμάτωση των τεχνικών του δράματος σε τέτοιου είδους εφαρμογές, ο εμπλουτισμός των «εικονικών κόσμων» με «εικονικούς ηθοποιούς» σε «εικονικούς ρόλους». Τα παιχνίδια ρόλων, οι αυτοσχεδιασμοί, οι δραστηριότητες προσομοίωσης και άλλες θεατρικές πρακτικές, θεωρούμε ότι μπορούν να «συνδιαλεχθούν» με τις δεύτερης γενιάς εφαρμογές «κοινωνικής δικτύωσης» και ότι έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν κίνητρα για μάθηση σε ένα εικονικό διαπολιτισμικό-πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Η διδασκαλία της γλώσσας μέσα από τις θεατρικές τεχνικές συμμορφώνεται με τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες μάθησης, οι οποίες επικεντρώνονται στον κοινωνικό καθορισμό της γνώσης. Η συμβολή της τέχνης του θεάτρου στη γλωσσική διδασκαλία προωθεί τη μάθηση στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου με τη ψυχοσωματική συμμετοχή του μαθητή. Σε γενικές γραμμές, οι θεωρίες αυτές υποστηρίζουν ότι η οικοδόμηση των γνώσεων λαμβάνει χώρα σε συνεργατικά περιβάλλοντα, διαμέσου συζητήσεων που εμπεικλείουν τη δημιουργία και κατανόηση της επικοινωνίας και την από κοινού (μεταξύ ατόμων ή ομάδων) υλοποίηση δραστηριοτήτων. Βασική παραδοχή των εν λόγω θεωριών είναι ότι όταν ένα άτομο συμμετέχει σ' ένα κοινωνικό σύστημα, η κουλτούρα αυτού του συστήματος και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία (γλωσσικά, μη-γλωσσικά) διαμορφώνουν τη γνωστική του συγκρότηση και συνιστούν πηγή μάθησης και εξέλιξης (Κόμης, 2004: 94-96, Ράπτης & Ράπτη, 2007: 109).

Οι πρακτικές του θεάτρου στην εκπαίδευση προϋποθέτουν τη φυσική παρουσία και δράση του μαθητή, συνεισφέρουν στη συνεργατικότητα μεταξύ των μαθητών και προωθούν την έννοια της «ζωντανής / ενεργής συνεργατικότητας» και της «πλήρους νοήματος δράσης» στο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Μάριο Πουρκό, η ζωντανή συνεργατικότητα και η πλήρους νοήματος δραστηριότητα δημιουργούν καταστάσεις αμοιβαίων διαλογικών σχέσεων, αναπτύσσουν συνθήκες καλύτερης κατανόησης μεταξύ των ανθρώπων και γενικά μειώνουν την κυριαρχία του «ατομικιστικού» και «ορθολογικού» εαυτού. Από τον περιορισμένο ατομικιστικό και ορθολογικό εαυτό, εκφρασμένο μέσα από τη ρήση του Καρτέσιου: «σκέφτομαι άρα υπάρχω» μπορούμε μέσα στο πλαίσιο της βιωματικής και διαλογικής-επικοινωνιακής

ψυχοπαιδαγωγικής να αναπτύξουμε μια στάση ζωής που ονομάζεται *ζωντανή συνεργατικότητα και επαναστατική πλήρους νοήματος δράση*. Πρόκειται για μια δράση δεκτική να δημιουργεί, να επικοινωνεί, να μοιράζεται και να αναπτύσσει σχέσεις, μια δράση που η όλη της ουσία θα μπορούσε να εκφραστεί με τη ρήση: «επικοινωνώ και μοιράζομαι, άρα υπάρχω» (Πουρκός, 2008: 282-284).

Βιβλιογραφία

- Αυδή, Α. 2006. «Διδακτικές δοκιμές: ο λόγος, άσκηση δραματοποίησης». *Η πύλη για την ελληνική γλώσσα*,
http://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/education/dokimes/enotita_a1/01.html
- Γεροντάκης, Α. Α. 2004. *Διαφραγματική αναπνοή, Αγωγή λόγου, Ορθοφωνία*. Θεσσαλονίκη: Αβάκιο.
- Γραμματάς, Θ. 1999. *Fantasyland Θέατρο για Παιδικό και Νεανικό Κοινό*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Γραμματάς, Θ. 2006. Διαπολιτισμική συνείδηση και θεατρική δημιουργία. Στο Κ. Δρακοπούλου (επιμ.) *Θέατρο και Διαπολιτισμική Αγωγή* (σελ. 7-15). Αθήνα: Δαίδαλος Ι. Ζαχαρόπουλος.
- Carlson, M. 1996. *Performance: a critical introduction*. London: Routledge.
- Dodson, L. S. 2000. Learning languages through Drama. In *Texas Papers in Foreign Language Education* v5 (pp. 129-141) <http://www.eduref.org/plweb/ericdb/pubt/pes.shtml>
- Ζγαντζούρη, Κ. 2008. Εικόνα του σώματος και του εαυτού στη σχιζοφρένεια και δυνατότητες αναδόμησης μέσω της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας. Στο Μ. Α. Πουρκός (επιμ.) *Ενσώματος νους, πλαισιοθετημένη γνώση και εκπαίδευση: προσεγγίζοντας την ποιητική και τον πολιτισμό του σκεπτόμενου σώματος, διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 605-629) Αθήνα: Gutenberg.
- Haidara, M. Y. 2004. *Didactique des langues nationales en convergence avec la didactique des langues partenaires*. <http://www.bibliotheque.refer.org/livre244/124438.pdf>
- Heldenbrand, B. 2003. Drama techniques in English language learning. *The Korea TESOL journal*. Vol 6, No 1, 27-38 http://www.kotesol.org/publications/journal/2003/abs_heldenbrand.shtml
- Κόμης, Β. 2004. *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. 1997. *Ψυχολογία της σκέψης*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Lévi-Strauss, C. 1977. *Η άγρια σκέψη* (εισαγ. και σχόλ.: Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, μτφ.: Εύα Καλπουρτζή). Αθήνα: Παπαζήση.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. 1999. *Συμβουλευτική ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. και Ε. Σπόντα 2008. Ο ρόλος της λεκτικής και μη-λεκτικής επικοινωνίας στη μαθησιακή διαδικασία του νηπιαγωγείου. Στο Μ. Α. Πουρκός (επιμ.) *Ενσώματος νους, πλαισιοθετημένη γνώση και εκπαίδευση: προσεγγίζοντας την ποιητική και τον πολιτισμό του σκεπτόμενου σώματος, διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 439-461) Αθήνα: Gutenberg.

- Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, Χ. 1998. *Θέατρο και σχολείο. Η τέχνη του θεάτρου*. Αθήνα: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου, Χ. 2002. *Θέατρο και σχολείο. Η θεατρική σχολική δημιουργία*. Αθήνα: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μαμπινιώτης, Γ. 2006. «Η γλώσσα ως πρόσβαση στον πολιτισμό», εφημ. Το Βήμα, 2 Ιουλίου.
- Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, Ε. 1998. *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων. Η μη λεκτική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Πουρκός, Μ. 2008. Ηθική δράση και διαδικασίες διαμόρφωσης των ηθικών προσανατολισμών των δύο φύλων: προς μία οικο-σωματικο-βιωματική προσέγγιση και μια βιωματική, ευρετική και διαλογική/επικοινωνιακή ψυχοπαιδαγωγική. Στο Μ. Α. Πουρκός (επιμ.) *Ενσώματος νους, πλαισιοθετημένη γνώση και εκπαίδευση: προσεγγίζοντας την ποιητική και τον πολιτισμό του σκεπτόμενου σώματος, διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 233-292) Αθήνα: Gutenberg.
- Πουταχίδης, Γ. 2002. *Πώς ανεβάζεις μια θεατρική παράσταση*; Θεσσαλονίκη: Θεατρικό Εικαστικό Καλλιτεχνικό Κέντρο, http://www.geocities.com/dramacenter_gr/arthra_play.html2002
- Pacthod, A. και P.-Y. Roux 1998. Les activités d'expression orale en classe de langue. 3e partie : le jeu de rôles. *Connaissance du Français*, No 32.
<http://www.missionlaïque.asso.fr/pedagogie/pdf/franc32/cf32p11.pdf>
- Ραβάνης, Κ. 1999. Η παραγωγή και η χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού ως διδακτική επιλογή. Στο Α. Τζιμογιάννης (επιμ.). *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ: Πληροφορική και Εκπαίδευση* (σελ. 97-103) Ιωάννινα: Σύλλογος Καθηγητών Πληροφορικής Ηπείρου.
- Ράπτης, Α. και Α. Ράπτη 2007. *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας. Ολική Προσέγγιση*. Αθήνα: εκδ. Ράπτης Α.
- Σταύρου, Π.-Δ. 2008. Σωματικό σχήμα και εικόνα του σώματος. Στο Μ. Α. Πουρκός (επιμ.) *Ενσώματος νους, πλαισιοθετημένη γνώση και εκπαίδευση: προσεγγίζοντας την ποιητική και τον πολιτισμό του σκεπτόμενου σώματος, διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 377-402) Αθήνα: Gutenberg.
- Sifakis, N., A. Georgountzou και M. Hill 2004. *Language learning skills and materials (Oracy and Literacy)*, Volume 1. Patras: H.O.U.
- Τοκατλίδου, Β. 1986. *Εισαγωγή στη διδακτική των ζωντανών γλωσσών*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Τομπαΐδης, Δ. 1995. *Διδασκαλία νεοελληνικής γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Τσουκαρέλα, Δ. 2003. *Θεατρικό παιχνίδι*. Αδημοσίευτο υλικό σεμιναρίου θεατρικής αγωγής και θεατρικού παιχνιδιού. Λάρισα.